

CPI 2017: Srbija izgubila jedan poen i pala za pet mesta na listi Indeksa percepcije korupcije

Transparentnost Srbija je predstavila Indeks percepcije korupcije Transparency International (CPI) za 2017. godinu, najpoznatije rangiranje zemalja po percepciji korupcije u javnom sektoru. Srbija se i dalje smatra zemljom u kojoj je **nivo korupcije visok**, budući da je skor ispod 50 od mogućih 100 poena (41). Ove godine delimo 77. mesto (od 180 zemalja) sa Kinom, Surinamom i Trinidadom i Tobagom. Suštinski, nema bitnijih promena u rangiranju Srbije još od 2008. U prethodnom istraživanju, Srbija je imala jedan poen više i tada zauzimala 72. mesto od ukupno 176 zemalja.

Prema oceni Transparentnosti, Srbija stagnira u istraživanjima o korupciji zbog toga što nije došlo do bitnog poboljšanja zakona, niti su postojeći primenjeni. Štaviše, u pogledu stanja institucija koje imaju ulogu u borbi protiv korupcije, stanje se tokom 2017 pogoršalo. Iako borba protiv korupcije, vladavina prava i evropske integracije i dalje figuriraju kao prioriteta, tokom 2017. godine nisu sprovedene čak ni one aktivnosti koje su ušle u akcione planove za borbu protiv korupcije u sklopu EU integracija. Smatramo da je najsnažniji činilac koji utiče na to da percepcija korupcije bude ovako loša to što nisu ispitani čak ni oni slučajevi sumnje na korupciju koji su dokumentovani u izveštajima nezavisnih državnih organa i novinarskim istraživanjima.

Podsećamo da, suprotno obavezama koje su Vlada i Skupština preuzele unutar Akcionog plana za pregovaračko poglavlje 23, tokom 2017. godine nisu usvojeni novi Zakon o Agenciji za borbu protiv korupcije, nisu poboljšani Zakon o finansiranju političkih aktivnosti, Zakon o slobodnom pristupu informacijama, Zakon o javnim nabavkama, Zakon o javno – privatnom partnerstvu i koncesijama, Krivični zakonik, kao ni Ustav u delu koji se odnosi na nezavisnost pravosuđa. Vlada je demonstrirala snažnu „političku volju“ da ni ove godine ne sprovede do kraja konkurse, usled čega su 80 odsto najviših službenika i gotovo svi direktori republičkih javnih preduzeća lako zamenljivi vršioци dužnosti.

Narodna skupština nije ni ove godine usvajala zaključke po izveštajima nezavisnih državnih organa za 2014, 2015. i 2016. godinu. Izbor članova Odbora Agencije za borbu protiv korupcije Skupština je obavila selektivno, ne želeći da pruži podršku kandidatkinji koju su predložila dva nezavisna organa, kako ni zajedničkom kandidatu novinarskih udruženja.

Iako neke reformske mere, poput digitalizacije, pojednostavljenog procesa izdavanja dozvola, veće javnosti i predvidljivosti rada inspekcija i zaštite uzbunjivača nesumnjivo nose potencijal za smanjenje korupcije, očigledno je da nisu bile dovoljne da se predstava o korumpiranosti javnog sektora u Srbiji bitno promeni.

Detaljnije o Indeksu percepcije korupcije i rezultatima

Indeks percepcije korupcije već dvadeset treću godinu za redom sačinjava vodeća antikorupcijska organizacija na globalnom nivou, Transparency International. Ove godine je rangirano 180 zemalja i teritorija, četiri više nego u prethodnom istraživanju. Zemlje se boduju na skali od 100 (veoma čiste) do 0 (veoma korumpirane). **Srbija je ove godine plasirana na 77. mesto (prošle godine 72), sa skorom od 41, što je za jedan poen niže u odnosu na prethodnu godinu.** Fluktuacije su minimalne, a poslednji značajniji napredak je zabeležen pre gotovo deset godina. Sa skorom od 41, **Srbija je u grupi zemalja sa raširenom korupcijom** (ispod 50). Ovaj skor nas smešta **dva poena ispod svetskog proseka (oko 43).**

Na vrhu liste se nalaze **Novi Zeland sa 89 poena** i **Danska sa 88 poena**, a na dnu **Somalija sa 9**. Među bivšim socijalističkim zemljama Evrope najbolje je plasirana **Estonija** sa skorom od 71, a iz bivše SFRJ **Slovenija** sa 61. Od zemalja šireg regiona koje nisu članice EU najbolja je percepcija o **Gruziji** (56). Od suseda od nas su lošije rangirane **Bosna i Hercegovina** i **Albanija** (38) i **Makedonija** (35). Za **Kosovo** se rade posebna istraživanja i tamo je ocena 39.

Bitno je napomenuti da utisak o visokoj raširenosti korupcije imaju i građani Srbije, što proizlazi iz rezultata istraživanja koja se vrše na nacionalnom uzorku (npr. Globalni barometar korupcije Transparency International, ranije objavljena istraživanja UNDP), iako su kod tih istraživanja fluktuacije u percepciji korupcije znatno veće. Visoka percepcija o korupciji jeste problem, zbog stvaranja predubedenja da se bez korupcije ne može završiti posao. Međutim, prioritet državnim organima treba da bude sprečavanje, otkrivanje i kažnjavanje postojeće korupcije, a ne promena utiska o njenoj rasprostranjenosti.

Pri izradi CPI se uzima u obzir 13 relevantnih istraživanja koja mere percepciju o korumpiranosti javnog sektora. Ta istraživanja predstavljaju mišljenje ili utisak koji o korumpiranosti državnih funkcionera i javnih službenika imaju oni koji sa njima posluju ili koji o tome savetuju poslovne ljude, vlade i međunarodne institucije. Istraživanja moraju biti objavljena u poslednja 24 meseca i mora postojati makar tri takva izvora podataka da bi zemlja bila rangirana.

Srbija je ove godine obuhvaćena sa ukupno osam relevantnih istraživanja (jedno više u odnosu na prethodnih šest godina), što garantuje još viši stepen pouzdanosti nalaza, kao i uporedivost podataka sa onima iz ranijih godina. Korišćeni su Global Insight Country Risk Ratings, Bertelsmann Foundation, World Economic Forum, Economist Intelligence Unit, Freedom House, International Country Risk Guide, World Justice Project Rule of Law Index i Varieties of Democracy Project.

Sva istraživanja koja su relevantna za Srbiju objavljena su tokom 2017, a nekoliko ih je sprovedeno tokom 2016. Ocene po pojedinim istraživanjima kreću se u rasponu od 36 do 46. Standardna devijacija je (2.8). Razlika u ocenama među pojedinim istraživanjima je bitno manja nego ranije (za 2016. je standardna devijacija bila 3.69) i pored uključivanja jednog novog izvora.

Prioriteti za borbu protiv korupcije u Srbiji 2016-2020

Podsećamo da je Transparentnost Srbija (član Transparency International-TI) uputila kandidatkinji za funkciju predsednika Vlade, **Ani Brnabić**, kao i svim poslaničkim grupama koje su zastupljene u Narodnoj skupštini, **listu od 15 prioriternih aktivnosti za aktuelni saziv parlamenta i za Vladu Srbije**. Svi prioriteti i dalje stoje.

Između ostalog, Transparentnost je predložila mere za povećanje **javnosti donošenja odluka i rada Vlade**. Među njima je zakonsko preciziranje pravila za sprovođenje **javnih rasprava** i njihovo organizovanje u pripremi svih bitnih akata, zakonsko uređenje **pokušaja uticaja na donošenje odluka, uključujući i lobiranje**, kao i objavljivanje **obrazloženja za predloge uredbi i zaključaka** Vlade. **Skupština** treba da redovno **razmatra efekte zakona** koje je donela na borbu protiv korupcije i rizike od korupcije u predloženim zakonima. Kao posebno važno TS ističe nužnost da se obezbedi javnost informacija **u vezi sa zaključivanjem međudržavnih sporazuma koji isključuju primenu domaćih zakona**, tako da građani i narodni poslanici koji odobravaju takve aranžmane, najčešće za infrastrukturne projekte, mogu da sagledaju **da li su potencijalne koristi veće od štete koja će nesumnjivo nastati usled odsustva konkurencije**.

Pred Skupštinom Srbije se sada nalaze **izveštaji nezavisnih državnih organa iz čak tri godine (2014-2016)**. Parlament ima priliku da ispuni svoju ustavnu ulogu nadzora nad izvršnom vlašću, tako što će obavezati Vladu da reši probleme na koje antikorupcijski organi godinama ukazuju i proveriti da li je Vlada to i učinila. Ništa manje bitno je da Skupština počne da **razmatra godišnje izveštaje o radu Vlade** i završnom računu budžeta (poslednji koji je dostavljen se odnosi na 2014. godinu!) tako što će tražiti objašnjenja i odgovornost za svako bitno odstupanje od planova.

Na strani otkrivanja i kažnjavanja korupcije, Transparentnost Srbija predlaže mere za efikasnije korišćenje informacija koje su **uzbunjivači** spremni da podele sa državnim organima, obavezno **oslobađanje od krivične odgovornosti** davaoca mita koji na drugačiji način nije mogao da ostvari svoja prava u razumnom roku i koji slučaj prijavi, kao i uvođenje krivičnog dela **„nezakonitog bogaćenja“**. Javnim tužiocima treba obezbediti zakonske i finansijske uslove za rad, ali ih i obavezati da **aktivnije postupaju** u ispitivanju korupcije, u najmanju ruku time što će ispitati sve sumnje na korupciju koje se mogu naći u medijima i javno dostupnim izveštajima drugih državnih organa, kao i korišćenjem posebnih istražnih tehnika i finansijskih istraga. U rad policije i pravosudnih organa Vlada, Skupština i političari ne treba da se mešaju ni tako što će sprečavati krivično gonjenje, ni tako što će tražiti da se neko krivično goni, a pogotovo ne **saopštavanjem podataka o hapšenjima i krivičnim postupcima** ili plasiranjem takvih podataka u odabrane medije.

Pred novom Vladom stoje i zaostale zakonske obaveze za **depolitizaciju i profesionalizaciju** javnog sektora, od kojih neke datiraju još od 2005. godine. Očigledno je da do sada nije postojala politička volja da se svi **najviši službenici u državnoj upravi** postave na osnovu konkursa, a iz istog razloga se „v.d. stanje“ održava u **javnim preduzećima**, gde su konkursi obavezni već 4,5 godine.

Transparentnost Srbija poziva Vladu i Skupštinu da daju doprinos poštovanju i poboljšanju pravila o **finansiranju političkih stranaka i izbornih kampanja**. Na to se Srbija obavezala strateškim aktima, a dobili smo i konkretne preporuke od OEBS/ODIHR i EU. Po mišljenju TS, prioritet su dopune propisa koje bi jasnije razdvojile vršenje državne funkcije od političke promocije, povećanje javnosti podataka o izvorima finansiranja dok kampanja traje, preciziranje krivičnih dela u vezi sa nezakonitim finansiranjem i kupovinom glasova i podrška državnim organima koji treba da izvrše kontrolu poštovanja pravila.

Takođe smo predložili mere za **donošnje sveobuhvatnih pravila o državnom i političkom oglašavanju**, za povećanje konkurencije i kažnjavanje kršenja pravila o **javnim nabavkama**, veću transparentnost u donošenju odluka o izboru, napredovanju i **odgovornosti sudija i javnih tužilaca** za rad, kao i odgovornost članova VSS i DVT. Ukazali smo i na značaj očuvanja **jedinstva pravnog poretka i pravne sigurnosti**, smanjenja rizika od korupcije pri **regulatornim i finansijskim intervencijama** na tržištu, **poštovanje i redovno ažuriranje strateških akata**, sprovođenje reforme **javnog sektora**, nužnost da Vlada **redovno razmatra izveštaje i preporuke Saveta za borbu protiv korupcije** što do sada nije bio slučaj, **jasniju podelu nadležnosti** između organa koji su zaduženi za borbu protiv korupcije, kao i na najvažnije probleme koje treba rešavati u toku predstojeće izmene **Ustava**.

Glavne preporuke Transparency International povodom CPI 2017

- Vlade i poslovni sistemi treba da učine više kako bi ohrabрили slobodu govora, nezavisan rad medija, izraze političkog neslaganja, kao i otvoreno i angažovano civilno društvo
- Vlade treba da smanje regulaciju rada medija, kako tradicionalnih tako i novih, te da obezbede uslove da novinari rade bez straha od prigušivanja i nasilja. Pored toga, međunarodni donatori treba da razmotre da li u nekoj zemlji postoje medijske slobode pre nego što se odluče da pruže pomoć ili da omoguće zemlji da postane članica međunarodne organizacije
- Građansko društvo i vlade treba da promovišu zakone koji omogućavaju pristup informacijama. Pristup treba da bude takav da unapredi transparentnost i polaganje računa, te da smanji prilike za korupciju. Jednako je važno da vlade ne samo ulože napor u donošenje takvih zakona, već da ih posvećeno i primene.
- Aktivisti i vlade treba da iskoriste trenutak promocije UN Ciljeva održivog razvoja (SDGs), kako bi se javno zalagali i pogurali reforme na državnom i međunarodnom nivou. Vlade bi naročito morale da obezbede pristup informacijama, da zaštite osnovne slobode i da to učine u skladu sa međunarodnim sporazumima i najboljom svetskom praksom.
- Vlade i poslovni sistemi treba da proaktivno obelodanjuju relevantne informacije od javnog značaja i to u obliku otvorenih podataka. Proaktivno obelodanjivanje bitnih podataka, među kojima su oni koji se tiču budžeta, vlasništva nad firmama, javnih nabavki i finansiranja političkih stranaka, omogućiće novinarima, organizacijama građanskog društva i zajednicama koje odluke vlasti i poslovnog sveta pogađaju da efikasnije uvide obrise koruptivnog ponašanja